

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри авіаційної англійської мови Національного авіаційного університету

ПАЗЮРИ НАТАЛІІ ВАЛЕНТИНІВНИ

на дисертаційне дослідження **ЛЮ ЯНЬШИ**

«Розвиток міжкультурної компетентності бакалаврів перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки)»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки зумовлена необхідністю підготовки фахівців, які спроможні виконувати широкий спектр професійних функцій в умовах стрімкого розвитку міжнародної комунікації й інформаційних технологій та використовують потенціал іноземної мови у налагодженні міжнародної взаємодії у різних сферах. Соціокультурна і економічна потреба виховання фахівців нового покоління – філологів та перекладачів, які надзвичайно затребувані в багатьох сферах (від розроблення лінгвістичного програмного забезпечення до налагодження міжнародних відносин), актуалізує проблеми вивчення досвіду підготовки цих фахівців у країнах, що характеризуються високим рівнем працевлаштування і використання людського капіталу задля економічного зростання держави, мають ефективні можливості збалансованого фінансового, інтелектуального розвитку особистості. Саме у Китайській Народній Республіці сформувався інноваційний досвід підготовки перекладачів, конструктивне використання якого в умовах українських реалій уможливить суттєве оновлення змісту, організаційних форм, ресурсного забезпечення підготовки філологів у закладах вищої освіти. Водночас, ефективні практики української лінгвістичної школи можуть бути корисними для впровадження в освітній процес китайських закладів вищої освіти.

Актуальність проблеми доведено автором та конкретизовано в науковому апараті дослідження, котрий відповідає вимогам і є самостійним для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертантом. Визначена автором логіка відповідає науковій проблемі та спрямована на системне її вирішення. Дисертацію виконано відповідно до наукової теми Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця за темою «Управління формуванням професійної компетентності майбутніх фахівців в умовах інформаційного полікультурного освітнього середовища» (номер державної реєстрації 0120U104231).

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження та підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною джерельною базою, кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Для досягнення мети та завдань дослідження в роботі було використано теоретичні та емпіричні методи дослідження. Сформована автором джерельна база відзначається різноманітністю і достатньою структурною повнотою. Вона включає 347 найменувань, з них 184 – зарубіжних джерел іноземною мовою, що слугує доказом інформативності та валідності представленої роботи. Цінність для дослідників та практиків педагогічної освіти мають додатки, котрі представлені на 60 сторінках дисертації. Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, обґрунтовані широкою апробацією результатів дослідження. Дисертант представив основні положення своєї дисертації на багаточисельних науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах.

3. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

В дисертаційній роботі досліджено проблему розвитку міжкультурної компетентності, визначено рівні та компоненти міжкультурної компетентності, теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів у процесі професійної підготовки перекладачів та іншомовної освіти, експериментально перевірено ефективність моделі та технології розвитку міжкультурної компетентності.

Уточнено визначення понять «міжкультурна компетентність»; зміст складових професійної компетентності бакалаврів-перекладачів університету Китайської Народної Республіки. Подальшого розвитку набуло висвітлення форм і методів підготовки бакалаврів-перекладачів, які спрямовані на підвищення рівня професійної компетентності студентів на міжкультурному рівні.

4. Нові факти, одержані здобувачем. У дисертаційній роботі Лю Янши вперше: на основі когнітивного, компетентнісного, культурологічного, аксіологічного, герменевтичного, міжкультурного підходів проаналізовано організаційно-педагогічні умови розвитку міжкультурної компетентності, що регламентують процес організації освітнього процесу в Сичуанському університету мистецтв і науки Китайської Народної Республіки; розроблена та експериментально перевірена модель розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів на прикладі університетів Китайської Народної Республіки; визначений інструментарій вимірювання стану розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів.

5. Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що запропоновано методичні рекомендації щодо розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів – перекладачів в умовах закладу вищої освіти КНР. Розроблено та впроваджено у практику спецкурс «Розвиток професійної та міжкультурної компетентності бакалавра-перекладача». Теоретичні положення, обґрунтовані в дисертації, можуть бути використані у системі вищої педагогічної освіти для розробки методичних рекомендацій; у викладанні навчальних дисциплін «Педагогіка вищої школи», «Методика викладання у вищій школі», «Компаративна педагогіка».

6. Основні положення дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес Сичуаньського університету мистецтв і науки КНР (місто Сичуань, КНР) (довідка № 20230510); Національного університету «Чернігівська політехніка» Міністерства освіти і науки України (вихідні дані довідки відсутні).

7. Оцінка структури та змісту дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу, разом – 347 джерело, з них зарубіжних джерел – 184 та додатків. Повний текст дисертації складає 277 сторінок, основний зміст роботи викладений на 180 сторінках.

У вступі обґрунтовано актуальність виконаного дослідження; вказано на зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання і методи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення результатів дослідження; представлено апробацію та впровадження результатів дослідження; зазначено особистий внесок здобувача; подано структуру й обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі дисертації «Теоретико-методичні основи професійної підготовки бакалаврів-перекладачів» проаналізовано теоретичні засади професійної підготовки бакалаврів-перекладачів у зарубіжних і вітчизняних дослідженнях; представлено дефінітивний аналіз ключових понять проблеми «комунікація», «міжкультурна комунікація», «міжкультурна компетентність»; схарактеризовано стан сформованості міжкультурної компетентності бакалаврів перекладачів. У розділі проаналізовано основні напрями досліджень зарубіжних, зокрема китайських науковців у галузі філологічної освіти: стратегії та моделі навчання іноземних студентів із перекладу в університетах із міжкультурної точки зору; професійні компетентності перекладачів; ринок освітніх послуг для майбутніх перекладачів; система підготовки китайських спеціалістів із перекладу; впровадження освітніх реформ і практику підготовки студентів із перекладу тощо. Здійснено спробу порівняльного аналізу освітніх програм у закладах вищої освіти України та Китаю.

Дефінітивний аналіз ключових понять досліджуваної проблеми дозволив виявити, що у сучасній науці існує декілька підходів до визначення поняття «комунікація», «міжкультурна комунікація», «міжкультурна компетентність», «міжкультурне спілкування». Проведений аналіз дозволив здобувачеві запропонувати власне визначення поняття «міжкультурна компетентність бакалавра-перекладача». Заслуговує на схвалення і спроба автора за допомогою ретроспективного аналізу дослідити етапи вивчення міжкультурної компетентності науковцями в світі і в КНР, як важливого механізму розуміння її сутності. Цінним в цьому підрозділі є аналіз автентичних джерел та понять, які вперше вводяться в обіг української педагогіки. Проведений аналіз надає уявлення про думку вчених – представників країни дослідження щодо зазначеної проблеми: аналіз моделі міжкультурної компетентності Сунь Юйчжуна, який виділяє в неї серед інших компонентів міжкультурну емпатію (рис 1.2, с. 50), або про щорічний конкурс міжкультурної компетентності для студентів коледжів, що проводиться по всьому Китаю (с. 57), або про

розроблення Національного стандарту якості викладання іноземних мові літератури (с. 68).

Досліджено стан сформованості міжкультурної компетентності бакалаврів перекладачів в КНР шляхом анкетування студентів 17 університетів провінції Сичуань КНР, які навчаються на бакалаврських програмах з письмового та усного перекладу. Автор обирає респондентів за певними критеріями (стать студентів, спеціальність, курс навчання, університет, та плани щодо навчання за кордоном), хоча на нашу думку окремого пояснення потребує такий критерій вибору як міжкультурний досвід (с. 58). Здобувачем була розроблена шкала оцінювання міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів. Заслуговує на схвалення проведення порівняльного аналізу програм підготовки бакалаврів-перекладачів у 17 коледжах та університетах провінції Сичуань у КНР, здійснено порівняння змісту підготовки бакалаврів-перекладачів та мети освітніх програм відповідно до Національного стандарту якості викладання іноземних мові літератури (код: 0502) (таблиця 1.6., с. 70). Вартим уваги є висновок про те, що розвиток міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів в китайських університетах тісно пов'язаний з професійною підготовкою студентів для майбутньої роботи у певній галузі та вимагає постувого формування й розвитку міжкультурних знань у процесі міжкультурного навчання та міжкультурної практики саме в цій галузі підготовки.

У другому розділі дисертації «Модель розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки)» проаналізовано організаційно-педагогічні умови розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів в контексті вищої освіти КНР; схарактеризована структура та зміст моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів університетів КНР; визначено технології розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів університетів КНР. Автором з'ясовані організаційно-педагогічні умови, які забезпечать взаємодію усіх компонентів моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів, проаналізовано значення понять «умова», «педагогічна умова» та «організаційно-педагогічна умова». Розглянуто сукупність нормативно-правової, адаптивно-навчальної, науково-методичної, психолого-педагогічної, матеріально-технічної умов, що регламентують процес організації освітнього процесу задля розвитку між культурної компетентності студентів. Цінним для порівняльної педагогіки є представлення прикладів програм підготовки студентів-бакалаврів з іноземних мов, у яких визначено міжпредметні інтеграційні зв'язки та цілі навчання, хоча потребує конкретизації ЗВО, які такі програми використовують.

У пп. 2.2 здобувач поставив за мету на основі компетентнісного підходу побудувати модель розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів, яка має розв'язати низку завдань: впровадження системи моніторингу оцінювання результатів розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів; підбір методів, прийомів і засобів, що будуть сприяти ефективній роботі науково-педагогічних працівників кафедр щодо розвитку між культурної компетентності бакалаврів-перекладачів; розробку й запровадження в педагогічну практику університетів КНР корекційно-

розвивальних програм, динамічних освітніх програм курсів та спецкурсів для розвитку між культурної та професійної компетентності бакалаврів-перекладачів відповідно до умов закладів вищої освіти, у яких вони навчаються.

Доведено, що використання інноваційних технологій при організації навчального процесу, сприяють його ефективності, реалізації певних принципів у процесах контролю та корекції, покращують результати навчання. Наразі в освітньому процесі у закладах вищої освіти Китаю викладачі у своїй професійній діяльності для розвитку міжкультурної компетентності студентів використовують такі технології, як: сучасні інформаційні технології, інтерактивні технології, ігрові технології, технологію візуальної драматичної вистави, технологію онлайн-платформи МВОК, технології навчання та викладання, що базуються на критичному мисленні. Надзвичайно цінним є аналіз досвіду створення «віртуальних лабораторій», віртуальних програм для міжкультурного обміну, які є дуже популярними в сучасній освіті Китаю для підготовки майбутніх перекладачів, і надають студентам можливість міжкультурної взаємодії. За допомогою таких технологій як «мобільне навчання», технології штучного інтелекту студенти практикують мовленнєві навички, отримують персоналізовані інструкції та необхідний для корекційних дій зворотний зв'язок, а також беруть участь у гейміфікованому навчальному середовищі, що сприяє підвищенню мотивації до навчання. До інтерактивних технологій навчання та онлайн-платформ, ефективних для формування іншомовної компетенції та «м'яких» навичок студентів здобувач відносить інтерактивні технології кооперативного навчання; технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання; технології опрацювання дискусійних питань.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки)» обґрунтовано методологію організації експериментального дослідження; представлено результати експериментальної перевірки моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки); запропоновано авторські методичні рекомендації щодо розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки). Основною метою здійснення експериментальної перевірки розробленої моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів було підтвердження результативності її впровадження у в університетах Китаю. Подано дані щодо динаміки розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів.

Проведений аналіз дозволив автору виокремити етапи експериментальної перевірки розробленої моделі (підготовчий, констатуючий, етап моделювання; формувальний). У розділі Лю Янши описує організацію проведення експерименту та визначає завдання на кожному етапі, характеризує групу респондентів та представляє результати опитування респондентів щодо розуміння поняття «міжкультурна компетентність». Важливим для перевірки ефективності запропонованої моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів було отримання значень результатів вхідного та

вихідного діагностування студентів, викладачів та завідувачів кафедр університетів КНР. Достовірність розробленої моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів перевірялася шляхом випадкової вибірки та розподілу груп на експериментальну та контрольні.

Автором розроблено методичні рекомендації практичної організації діяльності закладу вищої освіти з метою розвитку міжкультурної компетентності майбутніх бакалаврів-перекладачів для університетів КНР з урахуванням авторської моделі розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів, розробленого здобувачем спецкурсу та проаналізованого дисертантом українського досвіду у галузі філологічної освіти.

Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог.

Отже, здійснений детальний аналіз дозволяє констатувати, що дисертаційна робота Лю Янши за структурою, змістом, обґрунтованістю основних положень, висновків є самостійним дисертаційним дослідженням.

8. Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях. Основні результати дослідження опубліковано у 18 працях (з них 13 – одноосібні), з яких 4 – у наукових фахових виданнях, 4 – у зарубіжних виданнях, 10 – тези доповідей та матеріали наукових конференцій.

9. Дотримання академічної доброчесності в дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації.

Експертиза тексту дисертаційного дослідження та його результатів (висновків, пропозицій та рекомендацій) дає підстави стверджувати, що Лю Янши було дотримано загальних вимог та вимог академічної доброчесності. Дисертантом відповідним чином оформлені посилання на наукові та документальні джерела, статистичні матеріали. Анотація поданого дисертаційного дослідження є характеристикою роботи, відображає мету та новизну наукової праці. Зміст анотації не містить інформацію, яка була б відсутня у тексті дисертації.

10. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Лю Янши, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Вступ та загальні висновки надто розлогі і потребують більшого ступеня наукового узагальнення та відповідності загальних висновків зазначеним у вступі завданням. Так, четвертим завданням здобувач визначив розроблення методичних рекомендацій щодо розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки), але у загальних висновках щодо цього завдання незрозумілим залишається що саме пропонує автор в цих методичних рекомендаціях. У вступі, на нашу думку, бракує обґрунтування вибору країни дослідження, надавши переконливі факти лідируючих позицій КНР в галузі підготовки перекладачів.

2. У переліку умовних позначень та в тексті дисертації використовується, на нашу думку, некоректний переклад слова Interpreting як інтерпретація. Вважаємо правильним і таким, що безпосередньо відноситься до теми дослідження переклад «усний переклад» на відміну від Translation «письмовий переклад».

3. Потребують глибшої інтерпретації та аргументації теоретичні засади проблеми дослідження, зокрема, теорії, принципи, підходи, які покладено в основу розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів.

4. У пп.1.1 дисертантом зроблений порівняльний аналіз програм підготовки бакалаврів-перекладачів у 8 закладах вищої освіти України та 10 ЗВО Китаю, представлений у таблиці 1.1. Вважаємо, що для підтвердження валідності зробленого порівняння освітні програми цих закладів необхідно було розмістити у додатках.

5. В деяких місцях дисертаційного дослідження спостерігається відсутність логічного зв'язку між його частинами та брак обґрунтованості представленої інформації. Наприклад, у пп. 1.2. одразу після вивчення етапів дослідження міжкультурної компетентності подається схема системи підготовки бакалаврів перекладачів до міжкультурної професійної діяльності без будь яких пояснень на основі чого вона була розроблена і чому саме ці компоненти увійшли в її структуру (рис 1.1 на с. 47). Це зауваження стосується і деяких умовиводів, які, на нашу думку, не мають достатньої обґрунтованості і логічно не пов'язані з попередньо викладеним матеріалом. Наприклад, висновку до пп. 1.1. про те, що «Україна прискорила темпи реформ у своїй інтеграції в європейську систему вищої освіти. Навчання перекладу та підготовка перекладацького персоналу повністю інтегровані в Європу і швидко розвиваються» (с. 37) не передують будь яка інформація на підтвердження цього висновку.

6. В кінці висновків до кожного розділу має подаватись перелік праць здобувача, в яких відображений зміст даного розділу, а не літературні джерела, що слугували основою для написання цього розділу.

7. Вважаємо, що у пп. 2.2 для більшої переконливості та вагомості наведеної інформації, здобувачу необхідно було би підтвердити подані факти (щодо науково-методичної роботи кафедри, саморозвитку та самовихованню студентів, форм підвищення професійної майстерності викладачів у закладах вищої освіти, професійного саморозвитку викладача кафедри іноземних мов та перекладу, змісту самоосвітньої діяльності викладачів, методів навчання іноземним мовам та перекладу, моніторингу та оцінки процесу розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів на сс.103-107) посиланнями на джерела та на конкретні заклади вищої освіти КНР, приклади яких наводить автор.

8. Доцільно було би обґрунтувати вибір з 17 університетів та коледжів провінції Сичуань у КНР із ліцензією на підготовку бакалаврів-перекладачів КНР саме Сичуаньського університету мистецтв і науки для проведення експериментальної частини даного дослідження.

9. Дисертаційне дослідження значно виграло б за умови систематизації науково-методичних рекомендацій у пп. 3.3 щодо розвитку між культурної

компетентності бакалаврів-перекладачів в університетах КНР за рівнями (концептуальний, законодавчий, організаційний, дидактичний тощо).

10. Зауваження викликає технічне оформлення роботи.

а) Вважаємо, що необхідна уніфікація у поданні прізвищ науковців та авторів (деякі подаються англійською, деякі – українською). Великі таблиці (1.1, 1.5, 1.6, 3.3, 3.14) необхідно було винести у додатки.

б) Позитивно оцінюючи представлені у дисертаційному дослідженні додатки, зауважимо, що окремі з них подані англійською мовою або мовою оригіналу. Доцільно було б подати їх переклад.

в) В дисертаційному дослідженні спостерігається поміж тексту українською мовою фрази англійською (с. 53), орфографічні огріхи, а також некоректно сформульованих або контроверсійних фраз (словосполучень), які іноді ускладнюють розуміння тексту. Наприклад, «автор вважає, що в Китаї поступово сформувалась система побудови перекладацької дисципліни» «потреби в перекладів певних сегментах на ринку перекладацьких послуг» (с. 36), «у центрі уваги знаходиться питання про те, як людина використовує знання, навички та атрибути, якими вона володіє», «це відображає надмірну залежність від когнітивної області, менш емоційний і поведінковий розвиток», «Комунікативна ситуація, ефективність та доцільність – три основні елементи міжкультурної компетентності. Чотири елементи доречності включають кількість, якість, релевантність та спосіб передачі інформації» (с. 40), «цільова культура» (с. 41), «культурні процеси завжди були предметом уваги вчених, вони зосереджені на здобутті знань, а не на тому, як розвивати міжкультурну комунікацію» (с. 42), «незахідні вчені» (с.46), «Розвиток системи підготовки бакалаврів-перекладачів до між культурної професійної діяльності відбувається у процесі здійснення її функціональних компонентів» (с. 48), «перекладацькі здібності» (с. 49), «інтегрувати китайський елемент освіти у зміст навчання» (с. 55), «складові освітньої програми спецкурсу» (с. 170), «здатність поводитись належним чином до культурної чутливості, колег і свобод студентів», «Стосується етичних принципів міжкультурної взаємодії, етичних норм, цінностей, пов'язаних в аспекті афекту, пізнання та поведінки, моральний вимір міжкультурної компетентності перекладачів» (с. 172), «процес визначення перекладу з оригіналу» (с. 173) тощо.

Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер.

11. Висновок

Аналіз дисертації, анотацій та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження Лю Янши на тему: «Розвиток міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів (на прикладі університетів Китайської Народної Республіки)» є завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, теоретичне і практичне значення для педагогічної науки і практики. Зважаючи на те, що дисертація є цінним джерелом автентичних матеріалів щодо розвитку міжкультурної компетентності бакалаврів-перекладачів в КНР, та той факт, що робота слугує популяризації українських конструктивних ідей у галузі освіти за кордоном, вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку. Загалом, вона відповідає вимогам наказу МОП України № 40 від 12.01.2017 р. «Про

затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
авіаційної англійської мови
Національного авіаційного
університету

Емц

Наталія ПАЗІЮРА

Підпис гр. Тазіора Н.
з а с в і д ч у ю
Вчений секретар
Центрального авіаційного університету

Наталія Пазіюра